

INTEGRATION OG INKLUSION I DAGTILBUD

Skrevet af:

Jacob Topsøe Jensen/pa12716

Vejleder:

Hans Henrik Hjerimitslev

Anslag:

20.662

UCSyd 2013

Indholdsfortegnelse

Indledning:	- 1 -
Afgrænsning:	- 1 -
Problemformulering:.....	- 1 -
Salamanca Erklæringen:	- 2 -
Pædagogiske læreplaner:.....	- 2 -
Casen om Madassar:	- 3 -
Sprogtilegnelse som forudsætning for integration:.....	- 4 -
Inklusion som pædagogisk metode:.....	- 6 -
Begrebsafklaring på inklusion/eksklusion:	- 6 -
Dialogisk oplæsning som praksisredskab:.....	- 7 -
Drama som pædagogisk redskab til konfliktløsning:	- 9 -
Konklusion:.....	- 10 -
Litteraturliste:.....	- 12 -

Indledning:

I Danmark i dag, tales der meget i pædagogiske kredse om inklusionspædagogik. Det beskrives som "det sidste nye", og det er også nyt for mange, der arbejder med pædagogik. Men det er først nu, at det for alvor er ved at blive implementeret rundt om i landets kommuner.

I Danmark har vi en stor gruppe mennesker, der bor i områder som vi kalder ghettoer. I disse ghettoer er der opstået et samfund i samfundet – en subkultur med sine egne regler og normer, der er vidt forskellige fra det omkringliggende samfund. Disse mennesker har vi pligt til at integrere, men rent politisk er der opstået en retorik, hvor der peges på forskelligheder. Jo mere vi peger fingre ad andre – desto længere fjerner vi os fra denne gruppe og omvendt. På den måde skaber vi et samfund, hvor det bliver umuligt med reel integration, og dermed bliver tanken om det "inklusive samfund" en utopi. Hvis vi i stedet fokuserede på de ting, vi alle som mennesker har tilfælles, såsom bolig, arbejde og lige mulighed, på trods af vores individuelle forskelligheder, kunne vi måske få et samfund, der kunne finde et ståsted i denne globaliseringens tidsalder.

Afgrænsning:

Jeg har i denne opgave valgt, at belyse forskellige aspekter og problemstillinger ved arbejdet med børn af anden etnicitet end den danske. Desuden præsenterer jeg et pædagogisk praksisredskab, nemlig dialogisk oplæsning, til en mulig løsning af disse problemstillinger.

Slutteligt vil jeg komme med et bud på en konfliktløsningsmodel, med udgangspunkt i pædagogisk arbejde med dramatik.

Problemformulering:

Hvordan kan man som pædagog sikre, at børn i 3-6 års alderen, der har en anden kultur og et andet sprog end det danske, bliver integreret og inkluderet i vores dagtilbud?

Salamanca Erklæringen:

I 1994 afholdt UNESCO en konference i Spanien, hvor der var mange aktører med fra forskellige lande og organisationer verden over – bl.a. FN og diverse Ngo'er. Disse parter vedtog en erklæring, også kaldet "Salamanca Erklæringen". Et af grundelementerne i denne erklæring var, at man ville danne nogle principper, både rent politisk og i praksis, for specialundervisning. Det nye og meget vigtige i Salamanca Erklæringen var bl.a. brugen af udtrykket *inklusion* og behovet for, at skabe undervisning for alle mennesker og at specialundervisning ikke burde foregå isoleret. *"Karakteristisk for disse dokumenter er brugen af udtrykket inklusion og erkendelsen af behovet for at skabe "skoler for alle" - dvs. institutioner, der er til for alle, glæder sig ved forskellene, understøtter læreprocessen og tager hensyn til den enkeltes behov."*(Mayor, 1994). Med Salamanca Erklæringen ville man derfor danne et grundlag for en inklusiv orientering i uddannelsessystemerne, da vurderingen var, at inklusion ville være et effektivt middel til at bekæmpe diskrimination, skabe trygge fællesskaber, bygge det inklusive samfund og opnå uddannelse og læring for alle.

Pædagogiske læreplaner:

Den nye tankegang om inklusion og læring for alle fik bl.a. den betydning, at man vedtog en række love i Danmark, der havde til formål at skabe et grundlag indenfor vores sociale og læringsmæssige systemer. Salamanca Erklæringen er dog fortrinsvis rettet mod undervisning i skoler. I Danmark vedtog vi i 2004, en tilføjelse til "Loven om Social Service" eller "Serviceloven" som den også kaldes. Denne tilføjelse kaldtes "Loven om de Pædagogiske Læreplaner". Serviceloven blev vedtaget i 1998, og med Serviceloven fik vi for første gang i Danmark en lov der beskrev, hvad vi som samfund kan forvente af dagtilbuddene. Loven om de pædagogiske læreplaner indenfor dagtilbudsområdet, dvs. børnehaver og vuggestuer, siger bl.a. følgende: *"§ 8 a. Det enkelte dagtilbud skal*

udarbejde en pædagogisk læreplan for børn i aldersgruppen 1/2-2 år og aldersgruppen fra 3 år til skolealderen, der giver rum for leg, læring og udvikling” (Kjær og Olesen, 2005).

De pædagogiske lærerplaner var altså et tiltag fra politisk side, som bl.a. stræbte efter at fremme børns trivsel, udvikling og læring. Efterfølgende blev Dagtilbudsloven vedtaget i 2007, og hermed fik pædagogen realiseret sin aktive rolle som den professionelle aktør, indenfor det danske velfærdssystemets daginstitutioner. Det blev nu mere betydningsfuldt for dagtilbud at fastsætte mål, og at beskrive metoder til at nå disse mål. Her iblandt blev brugen af inklusion som pædagogisk metode gjort til en løsningsmulighed, til at forebygge og afhjælpe forskellige sociale problemstillinger, bl.a. sproglige indlæringsvanskeligheder (Kjær, 2010).

Casen om Madassar:

Denne case er tænkt som et gennemgående fokuspunkt, til at belyse forskellige sproglige og kulturelle vanskeligheder, man kan møde hvis man er et lille barn på 3 år der skal starte i en dansk børnehave, med en anden etnicitet end den danske,

Madassar er 3 år gammel og hans forældre kommer fra et område Pakistan, hvor det talte sprog er urdu. Faderen arbejder på en fabrik, og moderen er hjemmegående, men hun går på sprogskole et par timer om ugen. Madassar kan ikke tale særligt godt dansk, faktisk kan han kun nogle ganske få ord, som han har lært af sin storesøster Amina, der er 7 år gammel og går i dansk skole. Det talte sprog i hjemmet er hovedsagligt urdu, men faderen kan dog begå sig sprogligt på sit arbejde, hvor størstedelen af de ansatte er danskere. Madassar har været passet hjemme, hovedsageligt af moderen, siden fødslen, og har derfor ikke gået i dagpleje eller vuggestue.

Madassar er en meget livlig og nysgerrig dreng. Nu hvor han er blevet større, har moderen fået vanskeligheder med at stimulere ham. Det er derfor blevet aftalt med en sagsbehandler fra kommunen, at Madassar skal begynde i børnehave, da der fra

kommunens side er stillet krav om, at han skal lære at tale dansk inden han begynder i skole. Dette krav har kommunen stillet for at undgå, at Madassar vil opleve de samme vanskeligheder som Amina, da hun startede i skole. Amina har nemlig været passet hjemme hos moderen siden fødslen og indtil hun startede i folkeskole. Da Amina startede i skole oplevede hun store vanskeligheder af sproglig karakter. Desuden havde hun svært ved at forstå hele den kultur og det regelsæt der hersker på en dansk folkeskole.

Sprogtilegnelse som forudsætning for integration:

For at kunne tage stilling til den føromtalte sproglige udfordring Madassar står overfor, bør man først og fremmest finde ud af, om der er regler, der kan anvendes ift. Madassar's problemstilling. Man kan tage udgangspunkt i serviceloven der i kapitel 11 siger følgende:

§ 46. Formålet med at yde støtte til børn og unge, der har et særligt behov herfor, er at sikre, at disse børn og unge kan opnå de samme muligheder for personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende. Støtten skal ydes med henblik på at sikre barnets eller den unges bedste og skal have til formål at

1) sikre kontinuitet i opvæksten og et trygt omsorgsmiljø, der tilbyder nære og stabile relationer til voksne, bl.a. ved at understøtte barnets eller den unges familiemæssige relationer og øvrige netværk,

2) sikre barnets eller den unges muligheder for personlig udvikling og opbygning af kompetencer til at indgå i sociale relationer og netværk,

3) understøtte barnets eller den unges skolegang og mulighed for at gennemføre en uddannelse,

4) fremme barnets eller den unges sundhed og trivsel og

5) forberede barnet eller den unge til et selvstændigt voksenliv (retsinformation.dk).

Serviceoven siger altså, at et barn som Madassar har krav på at få hjælp, da han som borger i Danmark har en sproglig udfordring, der falder ind under punkt 2, da Madassar ikke har den nødvendige kompetence for at indgå i en social relation med de børn der taler dansk. Ydermere falder Madassar's sproglige udfordring ind under punkt 3, da han hverken ville kunne gennemføre skolegang eller en senere uddannelse. Overordnet betyder det altså, at samfundet har pligt til, at yde Madassar en støtte der sikrer at han vil være i stand til at kunne indgå på lige fod med andre i samfundets fællesskab. Hele tanken bag dette udspringer af ideen om "medborgerskab", der netop handler om, at alle borgere i Danmark skal være en del af fællesskabet – sprogligt udfordret eller ej (socialstyrelsen.dk).

Ud fra lovteksten i Serviceoven kan man derfor påstå, at det er en anerkendt diskurs i Danmark, at sprogtilenelse, og det at kunne mestre det danske sprog, er vigtigt for at kunne være deltagende i samfundet. Det kunne bl.a. være at tage en uddannelse eller kunne bestride et arbejde. Derfor ser man, at nytilkomne udlændinge bliver sendt på sprogskoler, og at de kommer til afsluttende prøver i dansk sprog og kultur.

Social og integrationsministeriet har udarbejdet en detaljeret status og udviklings rapport, der belyser generelle udfordringer ved integrationen i Danmark. I forordet står der bl.a.: *"Vi skal have en integrationspolitik, der favner både de nyankomne og dem, som har været her i længere tid. En integrationspolitik, der sætter fokus på integration i alle aspekter af samfundslivet: daginstitutionerne, skolerne, arbejdsmarkedet samt fritids og foreningslivet. Der er brug for, at stat, kommuner, arbejdsmarkedets parter og civilsamfundet løfter opgaven i fællesskab"*. (Hækkerup, 2012). I dette forord kan man ane antydningen af en inklusiv tankegang, idet integration omtales som noget vi alle skal være involverede i over hele spektret lige fra det civile samfund, til de offentlige systemer.

Inklusion som pædagogisk metode:

Som før nævnt i Salamanca Erklæringen er tanken, at inklusion bør være en helt grundlæggende metode til at mindske og foregribe problemer, bl.a. i forhold til kulturelle og sproglige forskelligheder. Tanken er egentlig ret banal, hvis man fx tager udgangspunkt i integrationsproblemer. Det der for et menneske opfattes som noget fremmed, er noget vi har en naturlig forsigtighed overfor. Denne forsigtighed kan hurtigt vokse sig til noget større og langt mere alvorligt, hvis man ikke i tide sætter ind med nogle foranstaltninger, der gør en fortrolig med netop det fremmede (Mitchell, 1995).

Her kan inklusion være en pædagogisk metode til at fremme forståelse overfor det, der er anderledes.

Hvis man tager udgangspunkt i føromtalte problemstilling med Madassar, hvor han skal indgå i et socialt spillerum med nedsat kommunikativ kompetence, vil man have en situation, hvor han hurtigt kunne være i risiko for at blive ekskluderet af børnegruppen. Madassar har ikke mulighed for at indgå i sociale sammenhænge på lige vilkår med de andre børn, da han ikke forstår det sprog der bliver talt i børnehaven, ej heller den kultur der hersker på stedet. Hvordan bør man som professionel aktør forhindre Madassar's eksklusion?

Begrebsafklaring på inklusion/eksklusion:

For at kunne belyse denne problemstilling, bliver man først nødt til at have en definition på, hvad begreberne inklusion/eksklusion egentligt betyder i denne sammenhæng.

Med ordet *inklusion* kan der menes flere ting. Man kan inkludere hvis man medregner eller indbefatter nogen og man omfatter det hele (Madsen, 2005).

Ordet *eksklusion* kan have mere end en betydning: Den første er at holde nogen ude, som i forvejen allerede er udenfor, og at støde nogen ud, som indtil nu har været indenfor. I begge henseender menes, at udelukke nogen eller holde nogen ude. Dette kan ske enten som en aktiv handling, at frastøde nogen, eller som en passiv handling, nemlig at hindre nogen i at være med.

Med disse definitioner in mente, kan man derefter give nogle bud på hvad man som pædagog kan iværksætte af foranstaltninger for at inkludere barnet, men også hvad man bør gøre for at undgå, at barnet ekskluderer sig selv

Der er flere processer i inklusion, men det vigtigste perspektiv i sammenhæng med kommunikativ kompetenceudvikling er, at man som professionel aktør bør tilrettelægge en pædagogik, der har fokus på at skabe betingelser for fællesskaber, der imødekommer social deltagelse af jævnaldrende.

Børn kan ikke udvikle kommunikativ kompetence alene gennem træning med en pædagog. Barnet vil få et langt større udbytte gennem en hverdag, hvor det kan deltage i meningsfulde aktiviteter sammen med jævnaldrende børn og voksne i en tryk social sammenhæng (Jørgensen, 2012). Dvs., at selvom sprogscreeninger og talepædagoger er gode handlemuligheder, kan disse foranstaltninger ikke stå alene. Ej heller er anbringelse i specielle grupper en løsning for børn med kommunikative kompetenceproblemer, da dette vil være en ekskluderende foranstaltning.

Det der kunne være en løsning for en reel inkluderende pædagogisk tilgang, er at arbejde med trivsel, læring og deltagelse, som jo netop er nogle af de begreber, der er nævnt i loven om de pædagogiske læreplaner.

Dialogisk oplæsning som praksisredskab:

Hvordan skaber man trivsel, læring og deltagelse for alle børn i et dagtilbud? Trivsel er et meget komplekst begreb set i denne sammenhæng, men en af forudsætningerne for trivsel er fx oplevelsen af socialt fællesskab – det at høre til og følelsen af tryghed. Trivsel kan opnås ved, at pædagogerne skaber en kultur i børnehaven der fokuserer på, at stille både færdighedsmæssige og sociale krav, som børnene har mulighed for at honorere. I praksis vil det altså sige, at man som pædagog bør se på den samlede børnegruppes kompetencer og derfor forsøge, at skabe aktiviteter som alle børn kan indgå i.

Et bud på en sådan aktivitet kunne fx være dialogisk oplæsning. Dialogisk oplæsning er en konkret oplæsningsmetode, der kan bruges til at fremme børns tidlige sproglige og kommunikative udvikling, hvilket samtidig ville fungere som en kommunikativ støtte ift. Madassar. Dialogisk oplæsning kan foregå på flere forskellige måder, men grundprincipperne er følgende:

- Børnene øver sig i at anvende sprog, dvs. børnene *imiterer* det den voksne siger.
- Børnene tilbydes feedback på sprogbrug, dvs. der foregår en *udbygning* af børnenes sprog.
- Børnene modtager positiv feedback, dvs. børnene bliver *forstærket* i det sprog det allerede har opnået.
- Børnene indgår som aktive medspillere i voksen-barn-dyader, dvs. der foregår en *kommunikation*.

Hvis man vælger den rette litteratur til dialogisk oplæsning i forhold til børnegruppen, vil børnene få en fællesoplevelse. (Broström, 2012).

Hvis Madassar skulle være med i en session med dialogisk oplæsning, kunne et litterært emne være bøgerne om *Iqbal Farooq* forfattet af Manu Sareen. Denne bogserie handler om en dreng, der har en anden etnicitet og som bor i Danmark med sin familie. Disse bøger kunne netop give en genkendelighed for Madassar, og dermed bevirke, at hans danskkundskaber vil blive udviklet. Dermed har Madassar en reel mulighed for at deltage med inputs og forklaringer på, hvordan han lever med sin familie. Den dialogiske oplæsning ville derfor have den betydning, at pædagogen medvirker til at inkludere Madassar i gruppen af børn, og han vil derfor føle sig ligestillet med de andre børn. Desuden ville Madassar vække interesse hos de andre børn, hvilket vil forstærke hans følelse af tilhørsforhold til gruppen, da han vil blive udspurgt og lyttet til. Samtidig ville Madassar's beretning om hvordan de lever hjemme hos ham, delagtiggøre de andre børn i hans liv. Dermed mindskes deres usikkerhed overfor ham, da de lærer ham bedre at kende, og dette vil derfor forebygge, at Madassar bliver ekskluderet fra børnegruppen, og dermed også øge hans tryghed, som er et basalt fundament for trivsel.

Læring handler om at erhverve sig kundskaber, færdigheder og generelle vaner, men drejer sig desuden også om dannelsen af identitet. I praksis finder læring sted, når man som menneske indgår i situationer, hvor man er i fællesskab med andre mennesker. Læring kan ændre en persons identitet i kraft af, at man i en social sammenhæng bliver nødt til at afgrænse sig selv – man kan ikke bare gøre det som passer en. Man kan dermed sige, at der forgår en individuel meningskabelse i en fælles kultur – fx i et dagtilbuds regler for børnene.

Dvs., at spørgsmålet om identitet henleder opmærksomheden på netop inklusion, altså at identiteten omfatter et menneskes evne til at skabe samme mening som den, der skabes af de omkringliggende fællesskaber. I førnævnte forslag med dialogisk oplæsning vil børnene, som der bliver arbejdet med, indgå i et fællesskab omkring en aktivitet, der skaber mening for alle. Der bliver læst højt, lyttet, stillet spørgsmål, diskuteret og alle er deltagende på lige fod i det samme fællesskab.

Hvis man arbejder efter en metodik hvor trivsel, læring og deltagelse hænger uløseligt sammen, vil man derfor opnå en syntese, da alle tre elementer er hinandens forudsætninger (Kjær, 2005).

Drama som pædagogisk redskab til konfliktløsning:

Et godt ræsonnement for at benytte drama som pædagogisk værktøj er, at drama er en kunstnerisk æstetisk udtryks- og erkendemåde. Ydermere vil der i arbejdet med drama, være en masse læring og personlighedsudvikling. Det der gør drama til noget specielt, er det æstetiske aspekt. Sansesystemet bliver brugt, man benytter sig af udtryk og gør indtryk. Hvis man som pædagog vælger at benytte drama, vil man åbne for muligheden for, at børn kan udvikle deres fantasi, intuition og fysisk formåen. Men den helt store gevinst kommer, hvis man benytter drama i rollespil. Her vil man have et værktøj til at udvikle empati, bevidsthed og forståelse om sig selv og andre. Hvis man som pædagog benytter drama vil man vide, at det at spille roller giver identifikation med andre personer – både fiktive og virkelige.

Hvis man igen tager udgangspunkt i Madassar, kunne man forestille sig en situation, hvor han pga. frustration over sit manglende sprog, hurtigt kunne ende i en konflikt med et andet barn. Her kunne man benytte drama som en form for konfliktløsningsmodel, således at begge børn får skabt forståelse for hinandens bevæggrunde i konflikten. Helt konkret skulle man lave et lille rollespil, og lade Madassar og det andet barn bytte roller, og gennemspille konfliktsituationen. På den måde ville man skabe identifikation hos hver især og det ville bevirke, at de to børn får skabt forståelse for frustrationerne under konflikten. En anden fordel ved rollespil er, at det at lave drama vil skabe en lille smule distance til oplevelsen, så den ikke synes så voldsom – men faktisk en smule underholdende for alle deltagende.

Konklusion:

Nu kunne man forestille sig, at den inklusive pædagogik er svaret på alle problemstillinger og dilemmaer i dagtilbuddene. Men der er nogle aspekter man skal være opmærksom på. Først og fremmest er det en nødvendighed med et højt fagligt indhold fra personalets side, men i dagtilbuddene er det ikke alt personale, der har en pædagogisk professionsuddannelse. I mange dagtilbud er der ansat pædagogmedhjælper eller pædagogiske assistenter, og disse har jo kun praksiserfaring eller en kortere og mindre teoribaseret uddannelse. Det er et dilemma, fordi der er krav fra samfundets side om, at holde driftsbudgetterne på et absolut minimum samtidig med, at der er krav om et højt fagligt niveau. I disse effektiviserings tider, er det de fleste steder kun muligt at holde driftsudgifterne nede, ved at holde lønudgifterne i skak, og derfor er det praksis i landets kommuner, at benytte sig af pædagogmedhjælper eller pædagogiske assistenter - deres løn er jo mindre end pædagogernes.

Hvordan sikrer man, at disse to førromtalte faggrupper opnår den nødvendige faglighed til, at kunne indgå i inklusivt pædagogisk arbejde? Et bud kunne være at lade dem deltage i kurser, hvormed de ville blive opkvalificeret. Men da der den dag i dag stadig er mange

pædagoger, der tog deres uddannelse før den inklusive pædagogik blev aktuel, vil disse sandsynligvis være de første der kommer på disse kurser. Dermed ville man altså stadig være tilbage ved samme udgangspunkt. En reel løsning kunne være at lade pædagogerne "undervise" medhjælperne og assistenterne i inklusionspædagogik, eller simpelthen undlade at ansætte assistenter og medhjælpere.

Samtidig er der i mange af landets kommuner ansættelsesstop pga. af den økonomiske krise. Dette forhindrer tilgang af nyuddannede pædagoger, og dermed også tilstrømningen af nye ideer indenfor pædagogisk praksis. Dette er en virkelig og meget konkret fare der kan bevirke, at det pædagogfaglige felt, langsomt og ganske ubevidst, vil miste sin legitimitet.

En anden problemstilling omkring inklusionspædagogik er, at der er nogle børn der simpelthen er for svært belastede, både fysisk og psykisk til, at det reelt er muligt, at inkludere disse børn indenfor dagtilbuddene på normalområdet. Hvis man så alligevel vælger at gøre det, ville disse kræve så mange ressourcer af personalet, at det ville gå ud over nogle af de andre børn.

Jacob Topsøe-Jensen, 2013

Litteraturliste:

- Broström, Stig, Kristine Jensen & Jette Lønftoft (2012) *Dialogisk læsning i teori og praksis*. Frederikshavn: Dafolo
- Hækkerup, Karen (2012) I *Fakta om integration - status og udvikling*. Internet: <http://www.sm.dk/Temaer/DemokratiOgIntegration/TalOmIntegration/Documents/Fakta-om-integration-2012.pdf> (hentet d.4/6/2013)
- Jørgensen Toft, Vibeke (2012).”Tosprogede børn” I: *Dansk kultur og kommunikation – et pædagogisk perspektiv* Mogensen, Søren (red.). København: Akademisk forlag.
- Kjær, Bjørg & Jesper Olesen (red.)(2005)I: *Informationshåndbog om pædagogiske læreplaner i dagtilbud*. Internet: <http://www.bufnet.kk.dk/Dagtilbud/Portalen/Fundament%20for%20projekterne/Policy/~media/bufnet/Dagtilbud/Portal%20for%20paedagogik%20og%20udvikling/Policy/Infoh%C3%A5ndbog%20fra%20Socialministeriet.ashx> (hentet d.5/7/2013)
- Kjær, Bjørg (2010): *Inkluderende pædagogik – god praksis og gode praktikere*. København: Akademisk forlag
- Lorenzen, Charlotte (2007) *Udtryk, musik og drama for pædagoger*. København: Frydenlund
- Madsen, Bent (2005) *Socialpædagogik - integration og inklusion i det moderne samfund*. København: Hans Reitzels Forlag
- Mayor, Federico (1994) I *Salamanca Erklæringen*. Internet: <http://pub.uvm.dk/1997/salamanca.pdf> (hentet d. 4/6/2013)
- Ohrt Fehler, Joachim/Teorier.dk (red.) I: Mitchel A, Stephen & Magaret J. Black (1995)(red.) *Freud and Beyond. A history of Modern Psychoanalytic Thought*. Internet: <http://www.teorier.dk/tekster/nyere-psykoanalyse.php> (hentet d.4/6/2013)